

Tonk Sándor

Romániai magyar magánegyetem

Bevezetés

A különböző romániai közvéleménykutató-intézetek által készített valamennyi felmérés azt mutatja, hogy a román társadalom, a román közvélemény, tehát nem csak a politikai vagy egyetemi elit, változatlanul ellenzi az önálló magyar egyetem gondolatát. Igaz, hogy általában a magyar nyelvű oktatás irányában némileg javult a románság viszonyulása, a megkérdezettek 25%-a elfogadja a magyar oktatás gondolatát, de ezek nagy része is elutasítja az egyetem ügyét. Nem kell tehát meglepődni amiatt, hogy politikusaink szélmalomharcot vívnek ezen a téren, miközben a magyar társadalom egésze is elbizonytalanodott, avagy tervszerűtlen, egybehangelő kezdeményezésekkel próbálják itt is, ott is az önálló egyetem hiányát pótolni.

De vegyük előbb a tényeket.

Az 1999/2000. tanévet ismét úgy nyitottuk, hogy a két teológiai intézet (melyek a törvények szerint magánegyetemnek minősülnek) és a Nagyváradon nyilatkozattal megalapított Partiumi Keresztény Egyetem (melynek ideiglenes működési engedéllyel rendelkező három tanszéke a kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet részeként van jogosítványai birtokában) jelentették az önálló magyar egyetemi oktatást. Jóllehet az ország több vidékén, elsősorban a Székelyföldön több magyarországi felsőoktatási intézet van jelen és ún. kihelyezett tanszékek keretében folyik a lényegében levelező oktatás, mindez nem tudja, és nem is tudhatja pótolni az önálló magyar egyetemet, vagy egyetemi hálózatot.

A magyar tannyelvű egyetemi oktatás gerincét az állami egyetemek keretében folyó oktatás képezi. Olyan egyetemekről van szó, amelyekben román és más tagozat is működik. Magyar szempontból a legjelentősebb intézmény változatlanul a kolozsvári Babes-Bolyai Tudományegyetem, melynek a keretében jelenleg 45 szakon nyerhetnek képesítést a magyarul hallgató fiatalok, kiknek száma 3174. A Bukaresti Tudományegyetem hungarológia tanszékén 82 hallgató, a Marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Intézet keretében 956 magyarul tanuló hallgató, a marosvásárhelyi Színművészeti Egyetem Szentgyörgyi István tagozatának különböző csoportjaiban 70 magyar hallgató van, a kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet 240, a gyulafehérvári Római Katolikus Teológia 89 hallgatót tart nyilván, míg a Partiumi Keresztény Egyetem ezen esztendőben 614 hallgatóról tett jelentést. Összesen tehát 5225 magyar egyetemi hallgató folytatja tanulmányait magyar nyelven. Ez kb. harmadrésze az egyetemi oktatásban részt vevő magyar nemzetiségű diákoknak.

Azon túl, hogy már most is a magyar fiatalok számarányához képest messze alul képviselt az anyanyelven egyetemi tanulmányokat folytató magyar diákok száma, nem szabad szem elől tévesztenünk, hogy a kedvezőtlen demográfiai előrejelzések ellenére az elkövetkező esztendőben az egyetemi oktatásban részt venni kívánó magyar fiatalok számának számottevő növekedésével kell számolni. A tanulási kedv az elmúlt tíz esztendő alatt szemmel láthatóan növekedőben volt és a nemzetközi, elsősorban európai trendek, előrejelzések is változatlanul az egyetemi oktatás folyamatos bővülésével számolnak.

Erre kell felkészülnie a romániai magyar oktatásnak, ennek megfelelően kell megtervezni a jövő évek magyar egyetemi oktatását.

A romániai magyarság számára két lehetőség kínálkozik:

- a) az állami egyetemi oktatás keretében bővíteni a magyar nyelvű oktatást;
- b) megteremteti a magánegyetemet.

Az első változat, az állami önálló magyar egyetem létrehozása a politikum szférájába tartozik. A román politikai akaratnak kell megérlelődnie, illetve a magyarság érdekvédelmi szervezete politizálásának kell ennek érdekében

hatékonyabban fellépni.

A magánegyetem megteremtése igen nehéz, de olyan folyamat, amelynek sikeres kimenetele legfőképpen a magyar társadalmon múlik. Az a tény, hogy a Magyar Köztársaság jelenlegi kormánya kinyilvánította akaratát egy önálló magyar alapítványi egyetem létrehozásának a támogatását illetően, gyökeresen új helyzetet teremtett. Ennek a támogatásnak a birtokában úgy véljük, hogy reális lehetőség nyílt meg az önálló magyar magánegyetem létrehozása előtt. 2000. február 3-án a romániai magyar történelmi egyházak előljárói a magánegyetem létesítése érdekében megalapították a *Sapientia Alapítványt*, azzal a céllal, hogy az egyházi háttérű magyar magánegyetem létrehozását támogassa. Most, hogy az alapítvány törvényszéki bejegyzése is megtörtént, a kinevezett kuratórium elkezdte a feladatok számbavételét és az egyetemalapítás érdekében hosszú és rövid távú programok összeállítását. A tervezés munkáját elősegítendő tesszük közzé az alábbi tervezetet, várva a hozzászólásokat.

Tények és feladatok

Távlati célként áll elöttünk az önálló magyar egyetem. Ennek szükségessége, az iránta megnyilvánuló igény olyan tények, melyeket részletezni itt most nem kívánok. Az elmúlt esztendő során már elhangzott majd minden érv és ellenérv.

Az ok, ami vitát gerjeszt, az abban a kérdésben rejlik, hogy az önálló magyar egyetem állami vagy magánegyetem legyen, avagy mindkettő. Egy egyetem legyen vagy több.

Érdekes módon, ameddig csak a román politikai akarat ellenállásával kellett szembenézni, addig az erdélyi magyar közvélemény lehetségesnek, megvalósíthatónak fogadta el a magánegyetem gondolatát. Az 1990-es változások után készült első tervek, melyek az önálló magyar Bolyai Egyetem helyreállítását körvonalazták, mint lehetséges változatot kezelték az anyaországi, a külföldi magyarság támogatásával létesítendő magánegyetem alapítását.

Amióta a Magyar Köztársaság kormánya bejelentette, hogy költségvetési támogatással kívánja támogatni a romániai magyar nyelvű egyetemi oktatást, egy önálló magyar egyetem megalapítását pártolja, megnőtt a terv ellenzőinek, illetve azoknak a száma, akik bizalmatlanul tekintenek egy ilyen megoldásra. Ennek elosztatása érdekében tisztáznunk kell az egyetem kapcsán felmerülő néhány alapvetően fontos kérdést.

1. Mit jelent a magyar nyelvű egyetemi oktatás Romániában?

Jelenti:

- a román állam által működtetett egyetemeken folyó magyar nyelvű oktatást. Ez az oktatás esetenként az egyetem vezetése által elfogadott keretek között (ún. magyar vonal) - de nem önálló tagozat keretében - valósul meg (Kolozsvári Babes-Bolyai Egyetem példája), jól körülhatárolt autonóm jogokkal azonban nem rendelkezik;
- a román állam által működtetett egyetemek keretében több-kevesebb jóindulattal kezelt, de lényegében megtűrt helyzetben lévő magyar nyelvű oktatást (Marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Egyetem);
- a magánkezdeményezésre létrejött és ideiglenes engedéllyel bíró tanszékeket, melyeken a tanítás magyar nyelven történik (Partiumi Keresztyén Egyetem);
- a különböző magyarországi egyetemek, főiskolák támogatásával működő, ún. kihelyezett tanszékeket (Nyárádszeredai Kertészeti Főiskola, Gábor Dénes Főiskola stb.);
- azokat a tudományos műhelyeket, melyek a magyar nyelvű egyetemi oktatás mellett és annak a szolgálatában állanak (Collegium Transsylvanicum, Pro Philosophiae, Entz Géza Alapítvány, Erdélyi Múzeum-Egyesület egyetemi csoportjai stb.).

Ezen oktatási keretben egyre nagyobb számú magyar fiatal számára nyílt meg a lehetőség arra, hogy anyanyelvén folytathassa egyetemi tanulmányait. A hivatalos statisztikai adatok szerint az 1998/99-es tanévben állami egyetemen 11 655, magánegyetemen 4467 magyar hallgató tanult (azt azonban a statisztika nem jelzi, hogy közülük hányan folytatták magyarul tanulmányaikat), ez a szám a romániai egyetemi diáktársadalom 3,95 %-a.

2. Mit értünk önálló magyar egyetemen ?

A mi felfogásunk szerint olyan teljes universitást, amelynek nem csak az oktatási nyelve magyar, hanem olyan oktatáspolitikai célkitűzések szolgálatában áll, amelyek a romániai magyar társadalom érdekeit, jövőjét szolgálják. Egy ilyen universitas, hasonlóan a többi romániai egyetemhez, rendelkezik azzal az autonómiával, amely lehetővé teszi sajátos célkitűzéseinek megvalósítását, saját szellemiségének kialakítását. Az egyetem tanári karának kiválasztása, az egyetemi oktatás színvonalának biztosítása, az értékrend megállapítása a magyar tanár-diákközösség jogosítványa. Az önálló magyar egyetem önálló egyetemi intézményként kapcsolódhat be az országos és nemzetközi oktatási programokba, vehet részt pályázatokon, folytathat olyan ösztöndíjpolitikát, mely az egyetem és a közösség igényeinek leginkább megfelel.

A fenti két kérdésre adott válasz alapján világos: nem szabad azonosítani a magyar tannyelvű egyetemi oktatást a magyar egyetemmel. Igen sokan hajlamosak a kettő összemosására.

3. Mit értünk egyetemen és egyetemi hálózaton?

Sok vitát gerjesztett és gerjeszt ma is ez a kérdés. A klasszikus értelemben vett egyetem helyhez kötött, a genius loci hozzátartozott mindenkor az egyetem fogalmához.

Általánosan elfogadott tétel, hogy az erdélyi magyar egyetem gondolata a kolozsvári Ferenc József, majd a Bolyai Tudományegyetem létehez kapcsolódik. Kolozsvár, mint az erdélyi magyarság szellemi fővárosa, adott helyet az egyetemnek. Kolozsvárnak ez a funkciója még ma is megvan, még akkor is, ha a város magyarságának számaránya jelentősen lecsökkent (a lakosság 22%-a magyar, de azt se feledjük el, hogy ez 74 000 lelket jelent s így Marosvásárhely után, ahol 84 000 a magyarok lélekszáma, nagyságrendben még mindig a második legnagyobb magyarlakta város). Itt működnek jelenleg is a magyar művelődési és tudományos élet legfontosabb intézményei, több országos jellegű magyar sajtótermék szerkesztősége, rangos kulturális, közművelődési egyesületek, a magyar nyelvű oktatást kiszolgáló intézmények. A városban több egyetem (állami és magán) működik, ami pezsgő szellemiségű diákéletnek a háttere, de biztosítja a különböző képzési formák közötti átjárhatóságot. Teológiai intézeteink, történeti egyházaink vezető testületei közül háromnak itt van a székhelye. Ugyanakkor a városban őrzik, még ha joggatlanul, állami tulajdonba véve is, a legrangosabb erdélyi magyar közgyűjteményeket (a tanulás, a kutatás, tájékozódás kimeríthetetlen kincsesbányái ezek). Igen fontos: a romániai magyar egyetemi oktatói elit túlnyomó része is Kolozsváron tevékenykedik. (Az 1997/98-as tanévben Kolozsváron 231 egyetemi oktató működött, számuk ma már megközelíti a 300-at.)

Következésképpen, a jelenben a romániai magyar tannyelvű egyetemi oktatás lényegében egy nagy központtal rendelkezik (a marosvásárhelyi orvosi és gyógyszerészeti oktatás - még ha intézményesen nem is - kolozsvári intézmény, de történetileg föltétlenül ide kapcsolódik, mint ahogy lelkileg sem távolodott el Kolozsvártól).

Számtalan érv szól tehát amellet, hogy Kolozsvár központi szerepét a romániai magyar nyelvű egyetemi oktatásban továbbra is megőrizzük.

Másfelől, számolnunk kell azzal a ténnyel, hogy egyre több magyar fiatal kezdi el és folytatja tanulmányait más egyetemi városokban. Magának a kolozsvári Babes-Bolyai Egyetemnek is működnek más városokban ún. kollégiumai (főiskolái). De léteznek, mint már azt említettem, különböző kihelyezett fakultások, magánegyetemi kezdeményezések. Tényként kell elfogadnunk, hogy a romániai magyar egyetemi oktatás már most több sejtű, anélkül azonban, hogy a részek valamilyen rendszerbe foglalva, hálózatot képeznének. Ennek tulajdonítható a magyar tannyelvű egyetemi oktatást sok tekintetben jellemző ötletszerűség, tervszerűtlenség.

Az egyetemi hálózat megteremtése mellett szól az a tény is, hogy már eddig több olyan tervezet született, amelyek előkészítettségi foka ugyan nagyon különböző (az ideiglenes működési engedély megszerzésére alkalmas feltételekkel rendelkező tervektől kezdve a csupán az ötlet szintjén mozgó elképzelésekig), de jelzik a létező helyi igényeket és lehetőségeket.

Figyelembe veendő, hogy az egyetem fenntartása nem csak művelődéspolitikai kérdés, nem csak munkaerőpiaci szempontokra tekint, hanem egy adott település, de egy népi közösség (esetünkben a romániai magyar népi közösség) életében fontos fejlődést gerjesztő tényező is. Ezért a romániai magyar egyetemi oktatás kiépítése során fenn kell tartani a kolozsvári központot, ami azonban a mi felfogásunkban azt jelenti, hogy a centrum - Kolozsvár - mint szellemi központ körül és azzal szoros kapcsolatban épüljön az egyetemi oktatás. Székelyföld és a Partium tömbmagyarsága mellett nem szabad megfeledkezni Közép-Erdély területeiről, melyek szórványosodnak ugyan, de ugyanakkor ebben a térségben van az erdélyi magyar társadalom két olyan szellemi bázisa, mint Kolozsvár és

Marosvásárhely. Célunk nem lehet ezek elsorvasztása, ellenkezôleg ezen centrumokat megerôsítve kell a két tömbmagyar térséget felzárkóztatni. Világos kell legyen mindannyiunk számára, hogy a Székelyföld és a Partium magyar egyetemi oktatása csak Kolozsvár és Marosvásárhely támogatásával és bevonásával valósulhat meg.

Így forrnak, forrhatnak egybe a regionális érdekek, a Kolozsvár-Marosvásárhely régió, valamint a különbözô székelyföldi tájegységek és a Partium elvárásai egyetlen nagy közösségi tervezet keretében.

A hálózat fogalom arra is utal, hogy felfogásunkban elképzelhetô az állami és magánegyetemi szféra együttes mûködtetése, mint ahogyan elképzelhetônek, kivitelezhetônek tartjuk az egy központtal, de több településben karokkal rendelkező egyetem gondolatát is. Világszerte ismertek a hasonló megoldások, mi több, az utóbbi esztendôkben éppen a nagy universitasok létrehozására való törekvés nyomán Magyarországon is megjelentek az egy központ körül, de több településen tevékenykedô felsôoktatási intézmények.

Ezen adottságok, lehetőségek mellett mi a Sapientia Alapítvány feladata és tennivalója?

A Sapientia Alapítvány fô célkitûzése az egyházi háttérû erdélyi magyar alapítványi magánegyetem létrehozása. Ez az alapítók és az alapítványt támogató magyar kormány szándéka.

Anélkül, hogy tagadnánk az állami multikulturális egyetemeken belüli magyar tannyelvû oktatás jelentôségét és szerepét a romániai magyar értelmiségi (elsôsorban a tanár-) képzés területén, Alapítványunknak alapszabályába foglalt elsôrendû feladata az önálló alapítványi egyetem megtervezése és alapjainak lefektetése, majd pedig a teljes universitas kiépítés feltételeinek a megteremtése. Értelemszerûen tehát az alapítvány az egyetemszervezés munkájában az elsô szakaszban vesz részt, majd azt követôen a szervezési feladatot átengedi a létrehozandó egyetemi struktúrának, s azon túl a fejlesztés feltételeinek a megteremtése kell legyen a központi feladata.

A létesítendô Erdélyi Magyar Alapítványi Egyetemnek végsô formájában teljes egyetemnek kell lennie. Távoli célként ezt kell elfogadnunk.

4. Milyen legyen a létesítendô egyetem?

A fentebb elmondottak alapján és az elmúlt esztendôk folyamán az egyetem körül zajló viták eredményeként az alábbi következtetés körvonalazódott (ezt egyébként Kötô József államtitkár fogalmazta meg 1999. november 8-án keltezett elôterjesztésében és a következôkben az abban megfogalmazott javaslatra támaszkodom):

Tekintetbe véve a magyar tannyelvû egyetemi oktatás iránt megnyilvánuló és növekvôben lévô igényeket, a korszerű egyetemszervezési feladatokat, az oktatásszerkezet és településszerkezet kötelező összhangjának törvényét a regionális fejlesztés terén, az erdélyi magyar magánegyetemi hálózatnak regionálisan többpillérûnek kell lennie.

A Sapientia Alapítvány soron következô feladata az *Erdélyi Magyar Magánegyetem* megteremtése kell legyen. Ennek a szerkezete a következôképpen képzelhetô el:

Egyetemi Tanács - Kolozsváron

Rektori Hivatal - Kolozsváron

A. Bölcsészeti Kar

B. Mûszaki és Természettudományi Kar

C. Jog-, Közgazdaság-, Politikatudományi Kar

D. Mûvészeti Kar

Karok: Kolozsváron - Nagyváradon - Marosvásárhelyen - Székelyföldön

Áttekintve az európai egyetemek megalapításának történetét, azt tapasztaljuk, hogy az alapítás szándékának megfogalmazása nyomán szinte törvényszerûen két szakasznak kellett következnie: az elsô szakaszban megtörtént az egyetem jogi kereteinek a biztosítása (az uralkodók, városi közösségek alapítószándékát megfogalmazó okirat és a pápai elvi beleegyezés). Ezután került sor az egyetemalapítás lehetőségeinek a vizsgálatára (a település alkalmas-e, a

tanárok javadalmazása biztosítható-e stb.), melynek nyomán elkészülhetett az alapítólevél. Második lépésben az alapítólevél s a benne foglalt kiváltságok, jogosultságok birtokában kezdődhetett a szervezés munkája. Így történt valamennyi egyetem esetében. Legfeljebb az anyagiak, a fogadó település nyújtotta lehetőségek arányában rövidült, avagy hosszabbodott a folyamat.

Tudatában vagyunk annak, hogy az egyetemalapítás olyan vállalkozás, amelyhez időre, anyagi lehetőségekre és mindenekelőtt igen sok jól felkészült, versenyképes szakemberre van szükség. Ebből a tényből kiindulva kell megfogalmaznunk közép távon feladatainkat és lépcsőzetesen, párhuzamosan több pászmán kell elkezdni tevékenységünket.

1. A hatályos román törvények alapján elő kell készíteni az Egyetem megalapítását (a törvények ebben a vonatkozásban nem jelölik meg egyértelműen a teendőket).
2. A hosszú távú tervnek megfelelően és abba beleilleszthetően kell elkészíteni a beérkezett javaslatok, pályázatok alapján a karok létrehozásának az ütemtervét (a 2000/2001-ben indítható, valamint a következő években indítandó tanszékekre vonatkozóan).

A fenti összefüggésben a következő *rövid távú feladatok* várnak Kuratóriumunkra:

1. A bejegyzés megtörténtével lehetőség nyílik munkánk szervezettebbé tételére, intézményesítésére. Létre kell hozni mielőbb a Kuratórium Irodáját, amely képes lesz egybefogni az előkészítés igencsak bonyolultnak tetsző feladatát.
2. Elő kell készíteni a célpályázat kiírását, amelynek összhangban kell lennie az Alapítvány fő célkitűzéseivel. (A pályázat kiírásának azonban úgy kell megtörténnie, hogy ne zárja ki a Kuratórium önálló kezdeményezési jogát.)
3. Fontos a Partiumi Keresztény Egyetem szándékainak tisztázása, az Alapítványhoz, illetve az Erdélyi Magyar Magánegyetemhez való viszonyának rendezése.
4. El kell végezni a beérkezett pályázatok elbírálását, illetve rangsorolásukat a megvalósíthatóság és előkészítettség alapján. Alapelveként kell elfogadnunk, hogy minden pályázat jogos igényt fejez ki és az Alapítvány Kuratóriumának feladata az, hogy a pályázókat segítse abban, hogy a pályázat hiányosságait a kivitelezhetőség érdekében pótolni tudják.
5. Elsősorban azokat a pályázatokat kell támogatni, amelyeknek előkészítettségi foka megközelíti az elvárásokat, és így esély van arra, hogy már az elkövetkező tanévben kivitelezhetőek. A megvalósítás érdekében kell kinevezni a kari dékánt (dékánokat?), aki/akik a szervezőmunkát elkezdi.
6. Számba kell venni az egyetem működéséhez szükséges infrastrukturális lehetőségeket (elsősorban az épületek vonatkozásában), illetve azokat a pályázatokat, javaslatokat, melyek erre vonatkoznak, és mielőbb elkezdni az infrastrukturális háttér megteremtését (könyvtár-információs központ; tanári lakás program; kollégiumi program; teljes egyetemépítési elképzelések).
7. Meggondolandó, hogy a Kuratórium által javasolt, elfogadott programok személyi feltételeinek biztosítása végett nem kellene-e önálló ösztöndíjrendszert is kidolgoznunk, ösztöndíjpályázatot kiírnunk a magánegyetem jövődöbeli tanszemélyzete számára. Számba véve a lehetőségeket ugyanis úgy tűnik, hogy egyetemünk nemcsak új, hanem fiatal egyetem is kell legyen.

- [András Péter: Hosszú távú szempontok a belső választásokról való gondolkodáshoz](#)
- [Bakk Miklós: Modellviták - rejtett stratégiák](#)
- [Borbély Zsolt Attila: A belső választások és a belső parlamentarizmus viszonyrendszere](#)
- [Fórika Éva: Amire felesküdtünk Isten és ember előtt](#)
- [Ráduly Róbert: A politikai önrendelkezésünk alapjairól, avagy a belső választásoktól az erdélyi magyar önkormányzatig](#)
- [Reiter József: Belső választások a felvidéki magyarság körében \(dilemmák és perspektívák\)](#)
- [Somai József: A demokrácia nem játékszer](#)

- Székely István: A belső választások és az RMDSZ hatalmi szerkezetének összefüggései
- Az RMDSZ III. Kongresszusán jóváhagyott Alapszabályzat-határozat
- A belső választások alapelvei
- Határozat az RMDSZ Szövetségi Képviselők Tanácsa megválasztásáról
- Tonk Sándor: Romániai magyar magánegyetem
- Hódi Sándor: Tíz év után
- Mirnics Károly: A balkáni Janus-arc
- Győri Szabó Róbert: A nemzeti kisebbségek oktatási rendszerei Ausztriában
- Közvéleménykutatás a romániai magyarok körében
- Egyed Ákos: A román történetírás az 1848-as magyar forradalomról és a magyar-román nemzetiségi kérdéstről
- Egyed Péter: Az autonómia, az egyetem és a család kérdése az RMDSZ-programokban
- Grúber Károly: Macbethől Sean Conneryig. A skót nacionalizmus politikatörténeti vázlata
- Kovács Péter: A rodopi mufti esete a nemzetközi joggal: Kisebbségi autonómiabarát ítélet az Emberi Jogok Európai Bíróságán: magányos fecske vagy új tendencia?
- Salat Levente: Szempontok a multikulturalizmus fogalmának romániai értelmezéséhez
- Vass Csaba: Identitásválasztás és xenológia. A magyarországi Román Kisebbségi Önkormányzat választási kudarcának tanulságai
- Veress Emőd: A román parlament szerkezete
- Zsigmond Csilla: A NATO-terjeszkedés és a koszovói háború a román sajtóban (1999. március 1. - április 30.)
- A nemzetiségi irodalom válogatott bibliográfiája
- A magyar politikatudomány válogatott bibliográfiája

(c) Jakabffy Elemér Alapítvány, Media Index Egyesület 1999-2004
Impresszum | Médiaajánlat | Adatvédelmi záradék